

“RISALA” IMAMA ŠAFIJE

II POGLAVLJE

El-bejan¹ – jasno objašnjenje

Šta je el-bejan?

53. Kaže Imam Šafija, r.a.: El-bejan je imenica koja sadrži sveukupan naziv za značenja koja imaju iste osnove (korijene), ali različite posljedice (ogranke).

54. Nit koja povezuje ova značenja, koja su iste osnove a različite posljedice, u tome je da su ona el-bejan – jasno objašnjenje onima kojima su upućena i na čijem jeziku je Kur’an objavljen;² ona su približno iste težine kod njih, premda su neka objašnjenja snažnije razjašnjena od drugih, dok su različita kod osoba koje ne poznaju jezik Arapa.

55. Kaže Imam Šafija, r.a.: Sve što je Uzvišeni Allah obznanio u Kur’anu Svojim stvorenjima, čime ih je, iz Svoje vječne mudrosti, uputio na način iskazivanja pokornosti (robovanja) samo Njemu, Uzvišen neka je On, uključuje više različitih kategorija.

1 El-bejan (jasno objašnjenje) – jedno od najvažnijih oružja govornika, i zato imam Šafija, r.a., svoju “Risalu” otvara poglavljem o el-Bejanu. Za dodatna značenja El-ejana, v.: El-Gazzali, *El-Mustasfa*, Vol. I, str. 153-154; El-Bakillani, *I’jaz El-Qur’an*, Cairo 1954., str. 69-70, 319-320

2 Tj., arapski jezik

56. Prva od tih kategorija je ona koju je On pojasnio Svojim stvorenjima izravnim tekstom (nassom) u Kur’anu, poput naredbi kojima se prema Njemu pojašnjavaju obaveze, dakle da je na njima obaveza obavljanja namaza,³ davanja zekjata,⁴ izvršavanje hadždža⁵ i post u mjesecu ramazanu⁶ i da im On zabranjuje činjenje razvrata⁷ – bilo javno ili tajno – i izravno zakonodavnim tekstom im zabranjuje bludničenje (zinaluk)⁸, vino i svaku vrstu strvine, kao i krv i svinjsko meso.⁹ I objasnio im je kako će uzeti farzove abdesta,¹⁰ sa svim ostalim što je precizno objasnio u kur’anskom tekstu.

57. Druga kategorija je ona čije je obaveze propisao u Svojim Knjizi, ali je načine njihova izvršavanja pojasnio kroz sunnet (hadis) Svoga Poslanika, s.a.v.s., kao što je broj namaza, visina zekjata i vrijeme njihova izvršavanja i druge stvari u propisima koje je On objavio u Svojim Knjizi.

3 Vidi: El-En’am, 72, Hud, 114, Ibrahim, 31, El-Isra’, 78, Taha, 132, El-Nur, 56

4 Vidi: El-Tevba, 60, El-Nur, 56

5 Vidi: El-Bekara, 196-199

6 Vidi: El-Bekara, 183

7 Vidi: El-A’raf, 33, El-Nur, 30-31

8 Vidi: El-Isra’, 32, El-Furkan, 68

9 Vidi: El-Bekara, 173, 219-220, El-Maide, 3, 90, El-En’am, 143-145

10 Vidi: El-Maide, 6

58. Treća kategorija ustanovljena je na životnoj praksi poslanika Muhammeda, s.a.v.s. (sunnetom) i njegovim izrekama (hadisom), a za šta ne nalazimo pravni propis u kur'anskom tekstu, ali je Uzvišeni Allah zato propisao slijedenje Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i primjenu njegovih odredbi,¹¹ pa ko prihvati te naredbe od Poslanika, s.a.v.s., prihvatio je zato što ga je Uzvišeni Allah na to obavezao.

59. Četvrta kategorija tretira obavezu koju je Uzvišeni stavio Svojim stvorenjima, a to je da rješenje pronalaze putem idžtihada. Na taj način, On je iskušavao njihovu pokornost, kao što ju je iskušavao i u drugim stvarima koje im je On izravno naredio.

60. Jer, zaista, Slavljeni i Uzvišeni Allah u Kur'anu veli: *"Mi ćemo vas provjeravati sve dok ne ukažemo na borce i postojane među vama, a i vijesti o vama provjeravat ćemo"*;¹²

61. *"...Da bi Allah ispitao ono što je u vašim grudima i da bi istražio ono što je u vašim srcima..."*¹³

62. *"Gospodar vaš će neprijatelja vašeg uništiti i vas nasljednicima na Zemlji učiniti, da bi vidio kako ćete postupati"*.¹⁴

63. Kaže imam Šafija, r.a.: Pa im je Uzvišeni Allah naredio da lica svoja prema Kibli u Časnom hramu okreću i rekao je Svome Poslaniku, s.a.v.s.: *"Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš; okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu"*;¹⁵

64. *"I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje Svetom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta prigovoriti"*.¹⁶

65. Uzvišeni Allah upućuje ljude da se, u situaciji kad ne znaju pravac Časnog hrama (tj.,

udaljeni su toliko da ga ne mogu vidjeti – op. prev.), koriste idžtihadom, što im je obaveza, tj. koristiti se razumom koji im je podaren a koji može praviti razliku između stvari i njihovih suprotnosti, koji prepoznaje prirodna obilježja (znakove koji služe kao putokazi) koje je On postavio na Zemlji, prema kojima se prepoznaje (određuje) pravac (strana svijeta) u slučaju kad ne vide Sveti hram, u čijem pravcu im je naredio da okreću svoja lica.

66. Pa kaže Uzvišeni Allah: *"On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i na moru"*;¹⁷ *"I putokaze, a i po zvijezdama se oni ravnaju"*.¹⁸

67. Kaže imam Šafija, r.a.: Tako, putokazi (znakovi) mogu biti brda, planine, noći i dani; u njima se nalaze vjetrovi poznatih imena koji pušu iz različitih pravaca i mjesta. A znakovi još mogu biti Sunce, Mjesec i zvijezde čija su uzdizanja, zalasci i pozicije na nebu dobro poznate ljudima.

68. Pa je Uzvišeni Bog čovjeku propisao idžtihad u traženju pravca Časnog hrama na osnovu ukazanih znakova koje sam opisao. Sve dok čovjek koristi idžtihad, ljudi neće skrenuti s Njegove odredbe, a nije im dozvolio, ukoliko nisu u stanju odrediti pravac Kible, da klanjaju u bilo kom pravcu.

69. On ih, također, obavještava o Svome sudu, pa kaže: *"Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?"*¹⁹ A riječ "es-suda" – onaj koji je prepušten samom sebi (spomenuta u navedenom ajetu – op. prev.) označava onu osobu kojoj niko ništa ne naređuje, niti joj iko išta zabranjuje.

70. Kaže imam Šafija, r.a.: Ovo ukazuje da nikome osim Allahovome Poslaniku, s.a.v.s., nije dozvoljeno da donese odluku ukoliko se (u svome odlučivanju – op. prev.) oslanja na dokaze na način koji sam opisao kad je riječ o

11 V.: Ali Imran, 31-32, En-Nisa, 59, 105, El-Ahzab, 36, El-Tagabun, 16

12 Muhammed, 5

13 Ali Imran, 154

14 El-A'raf, 129

15 El-Bekara, 144

16 El-Bekara, 150

17 El-En'am, 97

18 El-Nahl, 16

19 El-Kijama, 36

ovoj materiji, zatim kad je riječ o pravdi i kad se radi o sudijama koji će presuditi kolika je vrijednost ubijene divljači,²⁰ niti će kazati shodno istihsanu²¹ (*juristic preference*), jer odlučivanje putem istihsana podrazumijeva temeljenje nečega vlastitog bez zasnivanja svojih odluka na sličnim primjerima.

71. Allah, dž.š., zapovijeda ljudima da za svjedoke moraju uzeti dvojicu pravednih muškaraca²², a pravednost podrazumijeva djelovanje u okvirima pokornosti Allahu, dž.š. To je način na koji se prepoznaje pravedan od onoga koji to nije.

72. Navedena tema smještena je na njoj odgovarajuće mjesto, a naveo sam i neke primjere u nadi da će ukazati na prethodno navedeno, a koji imaju ista značenja kao i ova potonja.

El-bejan I

73. Uzvišeni Allah kaže o hadžiji koji obavlja hadždž temettu:²³ *"Obavite 'umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći! A onoga ko ne nađe, neka posti tri dana u danima hadža i sedam dana po povratku; to je punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava"*.²⁴

74. Ovo je jasno objašnjeno onome kome je ova naredba upućena. U ovom ajetu se propisuje post tri dana u danima hadža, a sedam dana po povratku kući; to je punih deset dana.

75. Uzvišeni Allah kaže: *"To je punih deset dana"*. Može biti da se ovom rečenicom želi dati dodatno pojašnjenje, a može biti da ih se želi poučiti da je tri, kad sabere sa sedam, deset.

20 Ovaj slučaj nalazimo u suri El-Maide, 95

21 O istihsanu će biti govora u trećem poglavlju ove knjige

22 El-Bekara, 282, El-Maide, 106-108

23 Temettu' – vrsta hadža koja, kod imam-i Šafija, r.a., označava ulazak u obrede hadža odijevanjem ihrama radi obavljanja 'umre u mjesecima hadža na jednom od mikata, pa se hadžija nakon obavljene 'umre u Mekki odlučuje na hadž; zove se temettu' zato što se može naslađivati u stvarima koje inače nisu dozvoljene za onoga ko je u ihramu. Kao čin zahvalnosti Allahu na tome olakšanju prinosi se žrtva (kurban), koja je obavezna onome ko obavlja ovu vrstu hadža (op. prev.)

24 El-Bekara, 196

76. A Allah Uzvišeni kaže: *"Mi odredismo da čas susreta s Musaom dođe u određeno vrijeme, kad se napuni trideset noći, i dopunismo ih još sa deset, pa se vrijeme koje je odredio Gospodar njegov ispuni za četrdeset noći"*.²⁵

77. Jasno je, kad se u ovom ajetu kaže: trideset noći plus deset noći, da je jednako četrdeset noći.

78. A riječi Uzvišenog "četrdeset noći" donose isto što i ajet prije njega, a to je da, iznosi četrdeset kad se sabere trideset i deset. Dakle, to je dodatno objašnjenje (dodatak).

79. Uzvišeni Allah kaže: *"Propisuje vam se post, kao što je bio propisan i onima prije vas, da biste se grijeha klonuli, i to neznatan broj dana; a onome od vas ko bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana"*.²⁶

80. i kaže: *"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz Pravoga Puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tome mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti"*.²⁷

81. U ovom ajetu im je propisan post kao obavezan, a zatim je objašnjeno da je to mjesec dana, a mjesec kod njih (Arapa – op. prev) smatra se periodom između viđenja dva mladaka, pa to može biti trideset ili dvadeset devet dana.

82. Ukazivanje u ovom ajetu bilo je kao i u dva prethodna; prema mišljenju većine islamskih učenjaka: *To je dodatak koji pojašnjava zbir brojeva.*

83. Najpreča stvar, kad se radi o dodatku kojim se pojašnjava zbir brojeva sedam i tri i trideset i deset je da se radi o dodatnom pojašnjavanju, jer su oni sasvim dobro upoznati sa sadržajima ova dva broja i njihovim zbirom, isto kao što su poznavali mjesec dana ramazana.

Prijevod s arapskog:
Muriz Mešić

25 El-A'raf, 142

26 El-Bekara, 183, 184

27 El-Bekara, 185